

KUZEY MAKEDONYA CUMHURİYETİ'NİN GOSTİVAR ŞEHİRİNDE YAŞAYAN TÜRKLERİN KAYIT ALTINA ALINMAMIŞ DÜĞÜN TÜRKÜLERİ

WEDDING FOLK SONG PERFORMED BY TURKS WHO LIVING IN GOSTIVAR,
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Mesut UĞURLU*

ÖZ: Kuzey Makedonya Cumhuriyeti tarihte uzun bir dönem büyük bir imparatorluk olarak varlık göstermiştir. Ortaçağda uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin himayesi altında bulunan ülke, Balkan Savaşları'nda Osmanlı Devleti'nin bölgeden çekilmesi neticesinde bir dönem Yugoslavya Krallığı ve sonrasında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti yönetimi himayesinde varlığını sürdürmüştür. 2019 yılından itibaren Kuzey Makedonya Cumhuriyeti adı altında farklı etnik grupların vatandaşlığında "devlet" olarak işlevi haiz olan ülkenin en büyük etnik grup unsurları Makedonlar, Arnavutlar ve Türklerdir. Yüzyıllardır aynı coğrafyada bir arada varlıklarını sürdüren bu halklar, her ne kadar birbirlerinden etkilenmiş olsalar da kendi kültürlerini korumayı başaramışlardır. Özellikle geçtiğimiz yüzyıl içerisinde büyük zorluklarla karşı karşıya kalmış olan Türkler, tüm bu sıkıntılı sürece rağmen dinlerini, dillerini ve kültürlerini korumayı başaramışlardır. Sahip oldukları halk edebiyatı unsurlarını da mümkün mertebe ayakta tutmayı başaran Türklerin sözlü kültür mirasları üzerine bugüne kadar çok sayıda araştırma gerçekleştirilmiş olsa da henüz derlenmemiş halk kültürü mahsullerinin olabileceği düşüncesinden hareketle bölgede yaşayan Türklerin sözlü kültür ürünlerini derlemeye yönelik saha çalışması yapılmıştır. TÜBİTAK kuruluşunun desteğiyle gerçekleştirilen çalışma kapsamında Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Gostivar şehrinde yaşayan Türklerle mülakat gerçekleştirilmiş, kendilerinden türkü icra etmeleri istenmiş ve çok sayıda daha önce kayıt altına alınmamış olan türküler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu türkülerden düğün gelenekleri öncesinde ve/veya esnasında icra edilenler bir araya getirilerek yapısal analizi ile birlikte bu makale kapsamında sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Makedonya, Gostivar, Türk sözlü kültürü, Türk halkbilimi, türkü, düğün türküleri.

ABSTRACT: The Republic of North Macedonia existed as a great empire for a period in history. The country, which existed for many years under the auspices of the Ottoman Empire in the Middle Ages, continued its existence for a while under the auspices of the Kingdom of Yugoslavia and then the Socialist Federal Republic of Yugoslavia as a result of the withdrawal of the Ottoman Empire from the region in the Balkan wars. Macedonians, Albanians and Turks are the largest ethnic group elements of the country, which has a function as a "state" in the citizenship of different ethnic groups under the name of the Republic of North Macedonia since 2019. These peoples, who have lived together in the same geography for centuries, have succeeded in preserving their own cultures, although they have been influenced by each other. The Turks, who have faced great difficulties especially in the last century, have succeeded in preserving their religion, language and culture despite all this troublesome process. Although many studies have been carried out on the oral cultural heritage of the Turks, who have managed to keep their folk

* Dr. – Milli Eğitim Bakanlığı / Ankara – bumeya@gmail.com (Orcid ID: 0000-0002-1234-1019)

This article was checked by Turnitin.

literature elements alive as much as possible, field work has been carried out to compile the oral cultural products of the Turks living in the region, based on the idea that there may be folk culture products that have not been compiled yet. Within the scope of the study carried out with the support of TÜBİTAK, interviews were conducted with Turks who living in the city of Gostivar in the Republic of North Macedonia, they were asked to perform Turkish songs, and many previously unrecorded folk songs were identified. Of these folk songs that were performed before and/or during the wedding traditions, they were brought together and presented within the scope of this article with their structural and thematic analysis.

Keywords: North Macedonia, Gostivar, Turkish oral culture, Turkish folklore, folk songs, wedding folk songs.

Giriş

Var olduğundan beri değişik yollarla bildiğini, öğrendiğini, tecrübesini veya meramını bir şekilde muhatabına aktarmayı başarabilen insan oğlu çoğu zaman bu aktarımı gerçekleştirirken sesi/sözü kullanmıştır. Sesin, sözün ve kimi zaman ritmin birlikte kullanıldığı iletişim araçlarından biri de türkülerdir¹. Halk tarafından yaygın olarak icra edilen, şiirin ve müziğin bir çeşit formu olan halk türküleri (Mirzaoğlu, 2015: 35), Türk milletinin manevi değerleri içerisindeki sözlü ürünlerin en önemlilerinden biridir. Kolektif şuurun edebî ve müzikal formda yansması olan türküler (Fidan, 2018: 277) tıpkı diğer sözlü kültür mahsulleri gibi millî değerleri yansıtır. Türk milletinin neyi nasıl değerlendirdiğini ve algıladığını, neye nasıl baktığını ve yaklaştığını gösteren içeriğe sahiptir. Dolayısıyla halk türküleri örf ve adetlerimizi yansıtan, geçmişten günümüze kimliğimizi ve inanç yapımızı şekillendiren önemli unsurlardan biridir. Tıpkı maniler gibi *içerisinde barındırdığı anlamlar, icra edildiği yörenin kültürünü ve tarihini yansıtır* (Uğurlu, 2021: 108) ve iki bin yılı aşkın süredir Türkçe'nin taşıyıcısıdır (İvgin, 2013: 42)

20. yüzyılın başlarına kadar “köylü müziği” olarak algılanan (Çevik, 2013: VII) ve Türklerin yaşadığı her yerde varlığını sürdüren türküler, Ortaçağ döneminde Osmanlı Devletinin Balkanlar bölgesine yerleşmesiyle Güneydoğu Avrupa'ya adımını atmış ve altı yüzyılı aşkın süredir bölgenin yüksek dağlarında yankılanmaya devam etmektedir. Geçtiğimiz yüzyılda savaş, siyasi baskı ve göç gibi son derece vahim hadiselerin yaşanmasına rağmen bölgede yaşayan özellikle Makedonya ve Kosova bölgelerindeki Türkler tarafından icra edilmeye devam edilen türküler, Vardar Nehri kıyılarında ve Şar Dağları'nın eteklerinde varlığını sürdürmektedir. Bu sebeple bölgede icra edilen türküler üzerine bazı araştırmacılar tarafından derleme çalışmaları gerçekleştirildiği bilinmektedir. Her ne kadar bölgedeki Türklerin icra ettiği türküler üzerine derleme çalışmaları gerçekleştirilmiş olsa da, şimdiye kadar derlenmemiş mahsullerin olabileceği düşüncesinden hareketle *Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), Bilim*

¹ Kurt'a göre (2016: 134) türküler, iletişimi tek başına yapabilen en etkili dışavurum aracıdır.

İnsanı Destek Programları Başkanlığı'nın desteğiyle Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan Türklere ait sözlü kültür mahsullerini derlemek amacıyla Yurtdışı Araştırma Bursu için başvuru yapılmış² ve başvurunun kabul edilmesi neticesinde 2020 yılının Eylül ayında bölgede yaşayan Türklerin sözlü kültürlerini derleme çalışması başlatılmıştır. Altı ay süren çalışma kapsamında bölgede yaşayan Türklere ait çok sayıda atasözü, deyim, mani ve türkü derlenmiştir. Derlenen malzemelerden türküler üzerine hazırlanan bu makale kapsamında yöre halkının düğünlerde icra ettiği türkülerinin daha önce derlenmemiş olanları paylaşılmıştır.

Yöntem

Çalışmanın yöntemi saha araştırmasıdır. Gerçekleştirilen saha araştırmalarında mülakat/görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın sahası, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nin Gostivar Şehri ile sınırlandırılmıştır. Bu bölgede yaşayan Türkler kaynak kişiler olarak çalışmanın oluşumuna katkı sağlamışlardır. Mülakatlarda kaynak kişilerden türkü icra etmeleri istenmiş ve icralardan derlenen türküler bir araya getirilerek daha önce yayınlanıp yayınlanmadığı literatürden kontrol edilmiştir³. Gerçekleştirilen literatür taraması neticesinde çalışmamız kapsamında derlenmiş olan türkülerin bazılarının daha önce derlenmemiş/yayınlanmamış olduğu anlaşılmıştır. Kayıt altına alınmamış olduğu tespit edilen bu türküler tasnif edilmiş, konu bakımından tasnifte düğün törenlerinde icra edilen türküler “düğün türküleri” başlığı altında değerlendirilmiş ve yapısal olarak incelenmiştir. Mülakat gerçekleştirilen kaynak kişilerin türkü icrası sırasında düğün türkülerini “gelin alma” ve “nişan/düğün” türküleri olarak ikiye ayırması sebebiyle çalışmamız kapsamında sunulan türkülerin bu iki kategoride tasnif ederek yayınlanmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir.

Bulgular

Türküleri incelerken biçim ve konu açısından iki ana başlıkta tasnif yapılması ve incelenmesi mümkündür. Doğan Kaya, Cem Dilçin, Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin türküleri üç ana başlıkta (yapı, konu, ezgi) tasnif etmişlerdir (Kurt, 2016: 142). Dolayısıyla konu bakımından tasnifte “düğün türküleri” başlığı altında gerçekleştirilen tasnifin, okuyucuların algılaması ve araştırmacıların incelemeleri açısından uygun bir tasnif olduğu değerlendirilmektedir. Düğün türküleri denildiğinde iki tür düğün

² TÜBİTAK Doktora Sonrası Araştırma Projesi-2219 Proje No: 1059B191900519

³ Çalışmamız kapsamında derlenen malzemelerin daha önce kayıt altına alınmış olup olmadığına yönelik olarak YÖK'ün tez veri tabanında yer alan “türkü” konulu, Kültür ve Turizm Bakanlığının web sitesinde yer alan Makedonya Türk Halk Kültürü konulu e-yayınlar (2021), bölge ile ilgili folklor araştırmaları içerikli sempozyum yayınları (Matüsiteb, 2007; Ünver, 2019; Şenel 2015) ve bölgedeki gazete ve dergilerden (Şesler, Çevren, Birlik vb.) derlenen yayınlar (Hasan, 2005; 2007; 2008) taranmış ve ayrıca derlenen türküler “google arama motoru”nda da taranmıştır.

türkülerinden bahsedilmektedir. Birincisi sünnet düğünleri esnasından icra edilen türkülerdir. Bir diğeri ise evlilik münasebeti ile icra edilen türkülerdir. Evlilik törenlerini sadece evlilik esnasında gerçekleştirilen merasimlerden ayrı olarak kız isteme, söz, nişan, kına ve nikâh törenlerinden oluşan bir bütün olarak değerlendirmek gerekir. Bu açıdan değerlendirildiğinde her bir törende ayrı türkülerin icra edildiği uygulamaların olduğu bilinmektedir. Gostivar’da yaşayan Türklerin icra ettiği türkülerin içerisinde “gelin alma” merasimlerinde icra edilen türküler de bulunmaktadır. Hasan, evlilikle ilgili olan türkülerini düğünden önce, düğün gününde ve düğünden sonra olmak üzere üçe ayırmıştır: Düğünden önce söylenen türkülerini de düğünden önce yani sözün kesilmesinden ya da nişandan sonra düğünün hazırlık döneminde söylenen türküler, düğün gününde yani damadın tıraşı esnasında söylenen türküler ve düğünden sonra gelinin suya götürülmesi esnasında söylenen türküler olarak üçe ayırmıştır. Düğün gününde söylenen türküler, içerik bakımından en zengin örneklerdir ve baba evinden çıkan gelinin damat evine gidinceye kadarki süreçte icra edilen türkülerini kapsar. Düğün türkülerinin en kalabalık ve içerik bakımından en çeşitli örneklerini, düğün sırasında söylenen örnekler oluşturmaktadır (2008: 45-6). Bu yaklaşımdan hareketle çalışmamızda yer alan türküler, “düğün türkülerini” başlığı altında “Gelin Alma” ve “Nişan/Düğün” olarak iki ayrı alt başlıkta tasnif edilmiştir.

Türkler arasında sünnet, nişan, evlilik, kız isteme gibi düğün geleneklerinde Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nde yaşayan genç kızlar ve kadınlar tarafından mani⁴ ve türkü icra edilmesi yaygın bir uygulamadır (K.K.3) ve bu uygulamalara yönelik en geniş ve kapsamlı çalışmalar Hamdi Hasan’a (2007; 2008) aittir. Hasan’ın bu çalışmalarının birinde (2007) Kuzey Makedonya Cumhuriyeti’nin farklı yörelerinde yaşayan Türklere ait 2255 adet mani kayıt altına alınmış⁵, diğeri ise (2008) 698 adet türkü derlemesi yayınlanmıştır. Bu derlemeler Kuzey Makedonya coğrafyasının tamamında yaşayan Türklere ait mahsullerdir. Bizim çalışmamızda ise Gostivar şehrinde yaşayan kaynak kişilerden elde edilen derlemeler yer almaktadır. Elde ettiğimiz türkülerin daha önce kayıt altına alınıp alınmadığı ilgili literatürden⁶ taranmıştır. Gerçekleştirilen tarama neticesinde 7 ve 10 no’lu türkülerin farklı versiyonlarda kayıt altına alınmış olduğu, diğeri

⁴ Mani söyleme geleneği Anadolu’da da özellikle genç kızlar ve kadınlar arasında yaygın bir gelenektir (Artun, 2007: 1; Dilçin, 2016: 280),

⁵ Hasan’a göre Makedonya’da yaşayan Türklere ait bazı mâniler, kimi araştırmacılar tarafından “türkü” olarak kaydedilmiştir. Bunun nedeni türkü olarak kaydedilen manilerin belli bir ezgi ile icra edilmesidir. Bir diğeri sebep ise dörtlüklerin bazı belirleyici kelimelerle birbirilerine bağlanmasıdır (2007: 5-6). Manilerin türkü formatı şeklinde varyantlaşması ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. (Elçi, 2011). Bununla birlikte Mehmet Yardımcı gibi bazı araştırmacılar, mânileri “küçük ve bağımsız bir şiir türü” olarak tanımlamaktadır (1998: 1). Bazı bilmece ve tekerlemelerin mani formatında olduğu da bilinmektedir (Aça, 2006: 344). Bu sebeple çalışma kapsamında derlenen manilerin Hasan tarafından derlenen bilmececeler (2005) ve türküler (2008) ile ilgili yayınlarının içerisinde olup olmadığı da araştırılmıştır.

⁶ Bk. Dipnot 2.

türkülerin ise şimdiye kadar kayıt altına alınmamış ve yayınlanmamış olduğu tespit edilmiştir.

Nişan/Düğün Töreni Türküleri

1. Boynumuza tekler boynumuza tekler (12Hece)
Boynumuza tekler boynumuza tekler (12H)
Nişanlı Ayşe Hanım pencerede bekler (13H)
Nişanlı Ayşe Hanım pencerede bekler (13H)
Beklesin mori kızlar beklesin (10H)
Dedi Ali Agay kızlar zevk etsin (K.K.2). (11H)

BESTE-GÜFTE: ANONİM
DÜZENLEME: HURİYE GÜL DEREBAĞ

♩ = 120

Boy nu mu za tek le r boy nu mu za tek le r boy nu mu za tek le r boy nu mu za tek ler Ni şan li Ay şe Ha nım

6

pen ce re de bek ler ni şan li Ay şe Ha nım pen ce re de bek ler Bek le sin mo ri kız lar bek le sin

11

De di A li a gay kız lar zevk et sin

7

2. Boynuma saat boynuma saat (12H)
Boynuma saat boynuma saat (12H)
Yüükledik ayşe hanım oturalım rahat (14H)
Yüükledik ayşe hanım oturalım rahat (K.K.2). (14H)
3. Asmanın dalları taze filiz salsın (12H)
Asmanın dalları taze filiz salsın (12H)
Pek isterdi hanım annen güzel gelin alsın (14H)
Pek isterdi hanım annen güzel gelin alsın (K.K.2). (14H)
4. Asmanın dalları taze filiz saldı (12H)
Asmanın dalları taze filiz saldı (12H)
Nasıl vardı meragi oyle gelin aldı (13H)
Ne süledi düşmanlar laflarıyla kaldı (13H)
Düşmanların laflarını dinlemediler (13H)
Düşmanların laflarını dinlemediler (13H)
Guzel ayşe hanımı bize verdiler (K.K.2). (12H)

⁷ Huriye Gül Derebağ tarafından düzenlenmesi gerçekleştirilmiş ve notaya aktarılmıştır.

5. Kışın giyer Ali Agay uzun mantil⁸ tvli⁹ (14H)
Kışın giyer Ali Agay uzun mantil tvli (14H)
Svdler alem düşmanlar Ali Agay tvli (14H)
Svdler alem düşmanlar Ali Agay tvli (14H)
Tvli ise Ali Agay işlemez çapayle (14H)
Tvli ise Ali Agay işlemez çapayle (14H)
Meteplidir Ali Agay yazar makinayle(K.K.2). (14H)
6. Yazın giyer Ali Agay uzun mantil boydan (14H)
Yazın giyer Ali Agay uzun mantil boydan (14H)
Gelin aldı Ali Aga agalardan soydan (14H)
Gelin aldı Ali Aga agalardan soydan (K.K.2). (14H)
7. Ali Aganın evidır camiya karşı (13H)
Ali Aganın evidır camiya karşı (13H)
Dur güzel Ayşe Hanım düşmanlara karşı (13H)
Düşmanlar çevirirler tersine lafi (K.K.2). (12H)
8. Ali Agan masasında muşama gerili (14H)
Ali Agan masasında muşama gerili (14H)
Küçük yaşta ayşe hanım bizdedır verili (14H)
Küçük yaşta ayşe hanım bizdedır verili (K.K.2). (14H)
9. Aramıştır Zait Aga pazı pitesi (13H)
Yolarsık stroyniği¹⁰ pazarertesi (12H)
Yolarsık stroyniği limuzinayle (12H)
Vursun kapısına kumlu lirayle (11H)
Vursun kapısına ba(ğ)la set çeksin (11H)
Selam eden Zait Aga kızını versın (K.K.1). (13H)
- 10.Mora gller bardakta soğuk suda açtı (13H)
Nika(h) etti Zait Aga iki gün içine (14H)
Mora gller bardakta soğuk suda açtı (13H)
Nika(h) etti Zait Aga kim duydu şaşti (K.K.1). (13H)
- 11.Çarşıdan aldırđım ne istedi canım (12H)
Alacaksın nişanlını güzel her (h)anım (K.K.1). (13H)
- 12.Boynumuza tekler boynumuza tekler (12H)
Nişanlını güzel (h)anım pencerede bekler (14H)
Beklesin mori kızlar beklesin (10H)
Dedi Zait Aga kızlar zevk etsin (10H)
Açın gelsin insanlar şevk etsin (K.K.1). (10H)
- 13.Çarşıdan aldırđım ne istedi canım (12H)

---

⁸ Manto

⁹ Tüylü

¹⁰ Arabulucu

Gelmişik alalım güzel seher (h)anım (K.K.1). (12H)

14.Seher hanım Rapçışta¹¹ güzeli (10H)

Yakışacak gelin agan düzeni (11H)

Yıkadım çeşmenin taşını (9H)

Zait üzlemiştir kız kardaşını (11H)

İsmail üzlemiştir kardaşını (K.K.1). (11H)

15.Yazın eker Ecin Aga iki kile yönce (14H)

Gelin aldı Ecin Aga nası güller gönce (14H)

Ecin aga Seher (h)anım ikisi de gönce (K.K.1). (14H)

Yukarıda aktarılan 15 türkünün 8'i (ilk 8 türkü) K.K.2 tarafından ezgili icra edilerek ve her bir türküye numara verilerek aktarılmıştır. Diğer 7 türkü (9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 no'lu türküler) ise K.K.1 tarafından ezgisiz olarak numaralandırılmadan aktarılmış, bu sebeple sadece metin olarak kayıt altına alınmıştır. 15 türkü toplam 51 farklı dizeden oluşmaktadır. Bu dizelerin 16 tanesi K.K.2 tarafından tekrar edilerek icra edilmiştir. Dolayısıyla toplamda 67 dize olarak kayıt altına alınmıştır. 67 dizenin 24'ü 14 heceli, 15'i 13 heceli, 16'sı 12 heceli, 6'sı 11 heceli, 5'i 10 heceli ve 1'i 9 hecelidir.

Türküler iki, üç ve beş dizeden oluşan bentlerle veya koşma ve mani türü nazım şekilleriyle söylenebilir ve mısraları hece ölçülüdür. Hece ölçüsünün hemen her çeşidine türkülerde rastlanabilir (Oğuz vd., 2004: 272). Genel olarak 7-8 ve 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır (Dilçin, 2004: 289). Derlediğimiz türküler genel olarak hece ölçülü türkü tanımına uysa da bu türkülerden bazılarının ölçülerinin uyumsuz olduğu dikkat çekmektedir. Genel olarak hece sayılarındaki farklılıkların daha net anlaşılabilmesi için hecelerin yanlarında sayılar belirtilmiştir. "Nişan/Düğün Töreni Türküleri" başlığı altında sunulan 2,5,6,8,13 ve 15 no'lu türkülerin hece uyumlarının bozulmadığı, diğer türkülerin bazı dizelerinde uyumsuz hecelerin olduğu görülmektedir. Bu durumun icracıların aktarımlarındaki hatalardan kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Yukarıda sunulan ilk 8 türkü K.K.2 tarafından ezgili bir şekilde (1'inci türküde nota bilgileri verilen ezgiye göre) icra edilmiştir. Diğer türküler ise K.K.1 tarafından ezgisi olmadan icra edilmiştir. Bu sebeple nota verileri bulunmamaktadır.

7 no'lu türkü ile Hasan'ın derlediği bir türkü arasında benzerlik tespit edilmiştir:

7 No'lu Türkü

Ali Aganın evidır camiya karşı

Dur güzel Ayşe Hanım düşmanlara karşı

Düşmanlar çevirirler tersine lafi

Hasan'ın Derlemesi

Cafer Ağan evidır camiya karşı

Dur güzel Sümbül Hanım düşmanlara karşı

Düşmanlar çevirirler tersine lafi

(2008: 381).

¹¹ Vrapçışta diye yazılır.

Buna göre derlediğimiz 7 no'lu türkü ile Hasan'ın derlediği türkü arasında isimler arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Hasan'ın derlemesinde geçen Cafer Aga'nın yerini bizim derlememizde Ali Aga, Sümbül Hanım'ın yerini ise Ayşe Hanım almıştır. Dolayısıyla bu iki türkünün aynı türkü olduğu kanaatindeyiz. Ancak yine de çalışmamızda bu türküyü daha önce derlenmemiş olan türkülerle birlikte sunmayı uygun gördük. Bunun en önemli sebebi derlediğimiz türkünün ezgisi ile birlikte sunulmasıdır. Ayrıca bizim derlememizde türkünün icra sırasında tekrar edilen dizeleri de belirtmiştir¹².

Çalışma kapsamında derlenen 10 no'lu türkü ile Hasan'ın derlemesi karşılaştırıldığında;

10 No'lu Türkü

Mora güller bardakta soğuk suda açtı
Nika(h) etti Zait Aga iki gün içine
Mora güller bardakta soğuk suda açtı
Nika(h) etti Zait Aga kim duydu şaştı

Hasan'ın Derlemesi

Mora güller bardakta soğuk su içinde,
Nikâh etti Osman Aga İki gün içinde,
Mora güller bardakta soğuk suda açtı,
Nikâh etti Osman Aga kim duydu şaştı
(2008: 389-90).

her iki türkü içerisinde kullanılan isimlerin yine farklı olduğu (Zait Aga yerine Osman Aga kullanıldığı) görülmektedir. Bununla birlikte her iki derleme arasındaki en dikkat çekici fark, ilk dizedir. Kafiye düzenine dikkat edildiğinde, bizim derlememizdeki ilk dize, türkünün kafiye düzenini bozmaktadır. Hasan'ın derlemesinde ise türkünün kafiye düzeni bozulmamıştır. Dolayısıyla derlemesini gerçekleştirdiğimiz bu türkünün orijinal halinin Hasan'ın çalışmasındaki gibi olduğu değerlendirilmektedir. Muhtemelen bizim derlememizde kaynak kişi tarafından icra hatası yapılmıştır. Yine de bu türkünün hangi halinin orijinal olduğuna dair daha fazla kaynak kişilerle mülakatlar gerçekleştirerek araştırma yapılması ve bu araştırma neticesinde karar verilmesinin daha doğru neticeye ulaşacağı değerlendirilmektedir.

Düğün Öncesi Gelin Alma Türküleri

1. Ayşe hanım arkasına ak teller salsın (13 Hece)
Ayşe hanım arkasına ak teller salsın (13 H)
Pek isterdi hanım annen güzel gelin alsın (14H)
Pek isterdi hanım annen güzel gelin alsın (K.K.2). (14H)
2. Ayşe hanım arkasına ak teller saldı (13H)
Ayşe hanım arkasına ak teller saldı (13H)
Nası varidi meragi oyle gelin aldı (14H)
Ne süyledi düşmanlar laflarile kaldı (13H)
Düşmanların laflarını dinlemediler (13H)
Düşmanların laflarını dinlemediler (13H)
Güzel ayşe hanımı bize verdiler (K.K.2). (12H)

¹² Derlediğimiz türkülerin dize tekrarları ile icra edilmeleri genel kanaatine (Başgöz, 2008: 23) uygundur.

3. Ayşe hanım elinde telli su sırçası ¹³	(13H)
Ayşe hanım elinde telli su sırçası	(13H)
Aglarmış annesi boşanır sofrası	(12H)
Aglarmış annesi boşanır sofrası	(12H)
Aglama mori annem sofran başanacak	(13H)
Benim yerime be annem kim oturacak	(13H)
Ayaktaşlarımla ¹⁴ annem kim konuşacak (K.K.2).	(13H)
4. Ayşe hanım beline güzli kolani ¹⁵	(12 H)
Ayşe hanım beline güzli kolani	(12 H)
Nasıl alacim be annem o irak yollari	(14H)
Alacasin mori kızım ferali ferali	(14H)
Senin hanım annenden varidi meragi (K.K.2).	(12H)
5. Tomofilin ¹⁶ kolçası ¹⁷ ne modali dünür	(13H)
Tomofilin kolçası ne modali dünür	(13H)
Gelin olmuş ayşe hanım sor nere gider	(13H)
Ali ovardarın (yakışıklı) konagını biler	(12H)
6. Ayler olaydi vayler olaydi	(10H)
Ayler olaydi vayler olaydi	(10H)
Gelnlik ayşe hanım hayırlı olaydi (K.K.2).	(13H)
7. Çıktım dışari hava serinlik	(10H)
Çıktım dışari hava serinlik	(10H)
Uymuştur ayşe hanıma gelinlik	(11H)
Uymuştur Ali Agaya güvegilik ¹⁸ (K.K.2).	(12H)

Yukarıda aktarılan 7 türkü toplam 24 farklı dizeden oluşmaktadır. Bu dizelerin 10 tanesi kaynak kişi tarafından tekrar edilerek icra edilmiştir. Dolayısıyla toplamda 34 dize olarak kayıt altına alınmıştır. Kaynak kişi türküleri aktarışı sırasında her bir türküyü numaralandırmış ve toplam 7 ayrı türkü olarak aktarmış ancak bunlardan bazıları Hasan'ın derlemesinde aynı türkünün içerisinde ayrı dizeler olarak yer almaktadır. Örneğin 5 ve 6 no'lu türküler kaynak kişi tarafından ayrı türküler olarak sunulsa da Hasan'ın derlemesinde aynı türkünün içerisinde yer alan dizeler olarak kayıt altına alınmıştır. İcra edilen 34 dizenin 4'ü 14 heceli, 17'si 13 heceli, 8'i 12 heceli, 1'i 11 heceli ve 4'ü 10 hecelidir. Tüm bu hece farklılıklarına rağmen çalışmanın "Nişan/Düğün Töreni Türküleri" başlığı altında yer alan ve nota bilgileri verilen ilk türkünün ezgisine uygun olarak icra edilmiştir.

¹³ Bardak

¹⁴ Arkadaşlarımla

¹⁵ Kemer

¹⁶ Otomobil

¹⁷ Tekerlek

¹⁸ Damatlık

Derlenen gelin alma türkülerinden 3 no'lu türkü ile Hasan'ın derlemesi arasında benzerlik bulunmaktadır:

3 No'lu Türkü

Ayşe hanım elinde telli su sırcası
Ayşe hanım elinde telli su sırcası
Ağlarmış annesi boşanır sofrası
Ağlarmış annesi boşanır sofrası
Aglama mori annem sofran başanacak
Benim yerime be annem kim oturacak
Ayaktaşlarımla annem kim konuşacak

Hasan'ın Derlemesi

Sümbül Hanım eline telli su sırcası
Ağlarmış annesi boşanır sofrası
Ağlama mori anne ne yapayım sana
Kimi getirim ününe benzetirsin bana
Ağlama mori anne sofran boşanmayacak
Gelecek Ali Aga sofray dolduracak

(2008: 381)

Bu türküler arasında da yine yukarıdaki örneklerde tespit edilen isimler arası farklılıklar bulunduğu görülmektedir. 3 no'lu türküde yer alan Ayşe Hanım isminin yerine Hasan'ın derlemesinde Sümbül Hanım ismi yer almaktadır. Dolayısıyla aynı türkülerde kimi zaman icra edenlerin farklı isim kullanma durumunun Makedonya'da yaşayan Türkler arasında yaygın bir uygulama olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca 5'inci dizenin sonunda yer alan "boşanacak" kelimesinin yerine "boşanmayacak" ifadesi kullanılmıştır. Buna göre anlam bakımından "boşanmayacak" kelimesinin kullanımının daha uygun olduğu ve bu sebeple Hasan'ın derlemesinin doğru olduğu değerlendirilmektedir. Yine de bu iki türküden hangisinin değişmemiş ve orijinal versiyon olduğunun tespiti için daha çok sayıda kaynak kişi ile derleme yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Sonuç

Kuzey Makedonya'nın Gostivar şehrinde yaşayan Türkler de yöredeki varlıklarını ve kültürlerini korumayı başarabilmiştir. Halen sözlü kültür geleneklerini icracıları vasıtasıyla gelecek nesillere aktarmakta olan Gostivar Türklerinin bu sözlü kültür unsurlarını derlemek amacıyla TÜBİTAK'ın desteğiyle gerçekleştirdiğimiz derleme çalışmasıyla yöre halkının icra ettiği türküler derlenmiş ve bu türkülerden daha önce kayıt altına alınmamış olanlar bu çalışma kapsamında biçimsel analiz ile birlikte sunulmuştur.

Çalışmamızda sunulan türküler, "düğün türküleri" başlığı altında "Gelin Alma" ve "Nişan/Düğün" olarak iki ayrı alt başlıkta tasnif edilmiştir. Derlediğimiz türkülerin tamamı yapı olarak oldukça kısıdır ve türkülerin dize tekrarları ile icra edilmeleri genel kanaatine uygun yapıdadır. İcra esnasında bazı dizelerin tekrarlanmalarından hareketle derlediğimiz türkülerin genel türkü yapısına bu yönüyle uygundur. "Nişan/Düğün Töreni Türküleri" başlığı altında 15 türkü, "Düğün Öncesi Gelin Alma Türküleri" başlığı altında 7 türkü sunulmuştur. Bu türkülerden 3'ü daha önce derlenmiş olan türkülerle benzerlik göstermektedir. Bu türkülerden hangisinin orijinal versiyon olduğuna dair yaklaşım beyan edilmiş ancak kesin bir yargıya varılamadığından kapsamlı araştırma gerektirdiğine yönelik düşünce ortaya konulmuştur. Diğer 19 türkü ise ilk defa bu çalışma ile neşredilmiştir.

Balkanlar coğrafyasında varlığını muhafaza eden Türklerin sözlü kültür mahsullerini derlemeye yönelik çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Buna rağmen daha güncel ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışmamız kapsamında derlenen Gostivar'da yaşayan Türklerin halk türkülerine yönelik derleme çalışmamızda kayıt altına alınan düğün türkülerinin birçoğunun daha önce yayınlanmamış olması, Balkanlar coğrafyasında yaşayan Türklerin sözlü kültürlerine ve bu kültürün icracalarına yönelik kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulduğunun bir göstergesidir.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Aça, M. (2006). Halk edebiyatı (sözlü edebiyat) konularının edebiyat dersi kitaplarında ele alınışına dönük bazı tespit ve öneriler. *Milli Eğitim Dergisi*, S. 169, 337-354.
- Başgöz, İ. (2008). *Türkü*. İstanbul: Pan.
- Çevik, M. (2013). *Türkü ve algı: Türkü kültüründe değişim süreci*. Ankara: Ürün.
- Dilçin, C. (2004). *Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Hasan, H. (2005). *Makedonya Türklerince söylenen bilmeceler ve tekerlemeler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Hasan, H. (2007). *Makedonya Türklerince söylenen mâniler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Hasan, H. (2008). *Makedonya Türklerince söylenen türküler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- İvgin, H. (2013). Türkülerimizin insan hayatındaki yeri ve işlevleri. *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri II*, 41-49, Sivas: Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Kurt, B. (2016). *Malatya yöresi türkü söyleme geleneği ve Malatya türküleri*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Oğuz, M. Ö. vd. (2004). *Türk halk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Mirzaoğlu, F. G. (2015). *Halk türküleri*. Ankara: Akçağ.
- Uğurlu, M. (2021). Kuzey Makedonya'nın Aşağı Banisa ve Dorfullu köylerinde tespit edilen mânilerin tematik ve yapısal analizi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14 (33), 107- 116.

Elektronik Kaynaklar

- Artun, E. (2007). Türk halk kültüründe mani söyleme geleneği, manilerin iletişim boyutu ve işlevselliği. *Türk Dünyası'nda Maniler Sempozyumu Bildirileri*, İzmir. http://www.turkoloji.cukurova.edu.tr/HALKBILIM/artun_mani.pdf (Erişim: 18.01.2021)
- Fidan, S. (2018). Kına geleneği bağlamında oluşan sözlü şiir ürünlerinin işlevleri: Gaziantep örneği. *Asia Minor Studies Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: AGP Özel Sayısı,

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/553880>,
(Erişim: 05.10.2021).

(Erişim: 05.10.2021).

Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). *Makedonya Türk halk edebiyatı*, e-kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78499/makedonya-turk-halk-edebiyati.html> (Erişim: 02.08.2021)

Sözlü Kaynaklar

- K.K-1: İmeri, Rukiye. 1950. Türk. Aşağı Banisa Köyü-Gostivar-Kuzey Makedonya. Ev Hanımı (Okur-Yazar). Miftari, Azra. 09.11.2020.
- K.K-2: Nuredin, Nesrin. 1950. Türk. Aşağı Banisa Köyü-Gostivar-Kuzey Makedonya. Ev Hanımı (Okur-Yazar). Miftari, Azra (Der.). 13.11.2020.
- K.K.3. Alilov, Gülsüm. 1952. Türk. Dorfullu Köyü-Cumalı (Lozovo)-Kuzey Makedonya. Ev Hanımı (Okur-Yazar). Uğurlu, Mesut (Der.). 25.11.2020.
- K.K-4: Recep, Mefail. 1965. Türk. Gostivar-Kuzey Makedonya. İş Adamı (Okur-Yazar). Uğurlu, Mesut (Der.). 17.11.2020.
- K.K-5: Selim, Aybeyan. 1980. Türk. Gostivar-Kuzey Makedonya. Akademisyen. Uğurlu, Mesut (Der.). 17.11.2020.
- K.K-6: Ali, İlker. 1973. Türk. Gostivar-Kuzey Makedonya. Bilgisayar Programcısı. Uğurlu, Mesut (Der.). 17.11.2020.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Uluslararası Vizyon Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 24.10.2020 tarihli onayı. / *Approval of International Vision University Research and Publication Ethics Committee dated 24.10.2020.*

Destek ve Teşekkür / Support and Acknowledgment: Bu çalışma TÜBİTAK tarafından desteklenen 1059B191900519 numaralı proje ile ulaşılan verilerle hazırlanmıştır. Uluslararası Vizyon Üniversitesi yönetimine ve kadrosuna teşekkür edilir. / *This study was prepared with the data obtained with the project number 1059B191900519 supported by TUBITAK. Thanks to the management and staff of International Vision University.*

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / *There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.*